

Muzejní čtvrtletník

Muzeum Českého ráje v Turnově

zdarma

číslo 2/2019, ročník XVI.

Staročeské trhy

Staročeské řemeslnické trhy jsou tu a opět v parku! Viz s. 5

Ze stébel a proutí

Novou výstavu v Kamenářském domě představujeme na s. 3

Akce na Dlaskově statku

Na s. 3 se dočtete o dvou akcích a nové expozici na statku

Co nás čeká a co bylo?

Přehled akcí a výstav i foto-vzpomínky najdete na s. 8.

JOZEF SOUKUP GLYPTIK, ŠPERKAŘ, SKLÁŘ A MEDAILÉR

Poněkud složitý název výstavy, kterou pořádáme v Klenotnici muzea ke stému výročí narození významného českého výtvarníka, rodáka z Přepěř u Turnova, odpovídá jeho tvůrčímu rozsahu. Jozef Soukup (1919–2005) absolvoval studium rytí do drahokamů v turnovské klenotnické škole, kde se mu v dílně odborného učitele Karla Tučka dostalo toho nejlepšího technického školení. Respekt a vnímavost k ušlechtilému materiálu, který Tuček svým žákům vštěpoval, pak usměrnil Soukupův tvůrčí přístup na celý život. Tvar kamene, přirozeně formovaného a ohlazeného, byl východiskem jeho tvůrčího uvažování se snahou o co nejšetrnější zásah ryteckého kolečka do drahocenného materiálu. S touto dobrou přípravou pak Jozef Soukup pokračoval na pražské Umprum u Františka Kysely a dokončil u Karla Štipla. Uvažoval

ZKAMENĚLÉ STOPY

Nahlédnout do tajemného světa živočichů z minulých geologických dob mohou návštěvníci našeho muzea prostřednictvím neobvyklé výstavy, která jim přiblíží mladé a moderní odvětví paleontologie – tzv. paleoichnologie, tj. vědu o fosilních stopách. Na výstavě nebudou ke zhlédnutí zkameněliny živočichů a rostlin tak, jak je všichni známe nebo si je představujeme, ale právě stopy po různých činnostech organismů a jejich životních projevech, které označujeme jako ichnofosilie („ichnos“ znamená stopa). Často totiž nenajdeme v horninách samotného původce stop, ale pouze

Pokračování na s. 2

i o malířské dráze, ale na radu malíře Františka Jiroudka zůstal věrný drahokamům. Po válce získal stipendium na Akademii krásných umění v Paříži, kde studoval grafiku a zdokonaloval se v glyptice. Soukupův tvůrčí záběr však sahál od miniaturních rytin a medailí až k monumentálním realizacím do architektury, jakými jsou například vitráže pro Svatováclavskou kapli. V roce 1978 byl jmenován profesorem ateliéru šperku, glyptiky a skla na Umprum, který

vedl do roku 1989. Jeho výukou tak prošly desítky studentů a my jsme se s ním a jeho žáky mohli setkávat od roku 1984 při prvních šperkařských sympozii v Turnově. V Turnově se ostatně objevoval častěji, protože spolupracoval s místními kamenáři a zlatníky. Ve sbírce muzea tak díky tomu máme čtrnáct jeho prací. Podstatnou část výstavy však tvoří šperky a glyptika (gemy i drobné plastiky z drahých kamenů a medaile) z rodinného

Pokračování na s. 2

JIRÍ PLÁTEK – UMĚLECKÁ KNIŽNÍ VAZBA

U příležitosti 90. narozenin knihvazače Jiřího Plátka jsme připravili soubornou retrospektivu jeho výtvarné práce. Jiří Plátek se narodil v roce 1929 v Turnově v rodině knihařů. Jeho otec i dědeček se tomuto výjimečnému řemeslu věnovali v dílně v domě čp. 85 naproti muzeu.

„Maminka měla o mé budoucnosti trochu jiné představy, ale někdo musel knihařskou dílnu převzít. Tak jsem se vyučil u otce, a protože chtěl, abych měl lepší podmínky, než jaké měl on sám, přihlásil mě na grafickou školu do Prahy. V té době to byla škola ryze výtvarná a mým štěstím bylo, že jsem se dostal k Otto Blažkovi, který je dodnes uznáván jako nekorunovaný král naší umělecké knižní vazby. Tomu vděčím za mnohé. Při studiu jsem se snažil trochu si privydělat. Otec mi vyjednal praxi u Jaroslava Doležala, předního knihař-výtvarníka. Sice jsem v jeho dílně dělal běžnou knihařinu, ale viděl

Pokračování na s. 2

JOZEF SOUKUP

Dokončení ze s. 1

majetku. Šperky, včetně těch, jež Soukup navrhl pro světovou výstavu v Montrealu, jsou zapůjčeny z několika institucí. Skutečnou ozdobou výstavy pak jsou zřídka vystavované vysokoškolské insignie, rektorská žezla a řetězy, které Soukup navrhl pro řadu českých vysokých škol. Výstava z díla klasika moderní české glyptiky a šperku se tak nepochybně stane jedním z vrcholů letošní výstavní sezóny našeho muzea.

Miroslav Cogan

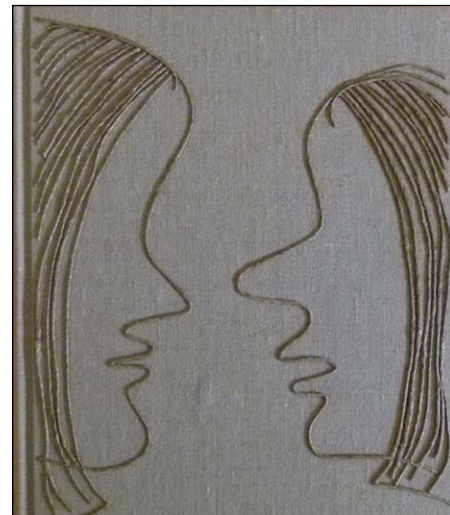
JIŘÍ PLÁTEK

Dokončení ze s. 1

jsem kolem sebe to nejlepší řemeslo. Škola mě naučila výtvarné preciznosti, kterou jsem pak často potřeboval," vzpomíná Jiří Plátek.

Po návratu ze studií se Jiří Plátek sice neměl kam vrátit, protože knihařská dílna jeho otce byla znárodněna, ale knihařské řemeslo neopustil. Odešel do Liberce a zpočátku při zaměstnání, později na volné noze, vyráběl díla, která prezentoval na řadě výstav a za která získal řadu ocenění. V 60. letech se pustil i do malby, experimentální fotografie a dřevorezby. Od 80. let se ale už plně věnoval pouze knihařině. Výtvarník Jiří Plátek patří k autorům, kteří si váží dobrého řemesla. Jeho knižní vazby vynikají dokonalým řemeslným zpracováním, které vychází ze znalostí používaných materiálů, technologií a všestranného ovládnutí knihařských, zdobných a grafických technik. Pracuje jak s materiály tradičními, tak i s materiály, které jsou nekonvenční. Do současné knižní vazby přinesl například použití rezné pytloviny. Mistrovsky „obléká“ knihy tak, aby dovršil dílo spisovatele, ilustrátora či grafika.

„Obraz vnímáme zrakem, sochu také a jen výjimečně se jí můžeme dotknout. Kniha má tu zvláštnost, že si ji můžete vzít do ruky a vnímat

ji intenzivně též hmatem. Cítit materiál. Drsný hladký, příjemný i nepříjemný. Prolistovat si ji. Knihu v krásné vazbě bereme do ruky jako svátost. Máme touhu se jí dotknout a zároveň obavu, abychom jí neublížili. A když se začnou knihy užívat, to platí o kronikách, biblí či modlitebních knížkách, dostanou časem další vzácnou hodnotu, zvláštní patinu, která na první pohled vypovídá o jejich dlouhém a bohatém životě," dodává Jiří Plátek.

Vladimíra Jakoubčová

ZKAMENĚLÉ STOPY – PO STOPÁCH DÁVNÝCH ŽIVOČICHŮ

Dokončení ze s. 1

jeho projevy, tedy různé šlépěje, chodbičky, otisky a doupata, které jsou jediným důkazem existence organismu v určitém prostředí.

Jak taková stopa vzniká? Organismus zanechá stopu v sedimentu, která musí být v rychlém sledu a za působení tlaku překryta jiným sedimentem. Když se sediment zpevní, zachová se nám zkamenělá stopa. Nejedná se o proces, který probíhal pouze v minulosti, ale i dnes dochází k zachování stop, které můžou být objeveny za pár miliónů let, a třeba to budou zrovna ty vaše. Vznik takové stopy bývá nejčastěji spojen se získáváním potravy, s potřebou obydlí nebo úkrytu a s pohybem. Stopy živočicha v měkkém bahně vypovídají o pohybu, o způsobu života, o tom, jak získával potravu, jestli ji lovil, nebo sám byl loven. K nejatraktivnějším nálezům suchozemských obratlovců z různých částí světa patří nálezy celých chodníků a stezek se zachovanými stopami druhohorních obrů – dinosaurů. Nálezy na našem území jsou v tomto směru velice skromné – dosud byla nalezena jediná prokazatelná dinosaurí stopa v lomu u Červeného Kostelce ve východních Čechách.

Většina stop studovaných ichtology však patří méně nápadným, ale rovněž velmi zajímavým mořským bezobratlým živočichům.

Právě v moři totiž v geologické minulosti Země vznikla většina usazených hornin, v nichž se tyto stopy uchovaly. V bahnitěm dně zde zanechali svoje stopy červi, měkkýši, trilobiti, korýši, ježovky. Někteří z nich v honbě za potravou rozhrabávali a provrtávali sedimenty mořského dna a zanechali v nich charakteristické kanálky a chodby. K ichtofosiliím patří i otvory a chodby, které měkkýši vyvrtali do skal nebo lit

jiných živočichů, a také rýhy na kostech po zubech dravců a zhojená zranění. O fyziologických projevech organismů svědčí např. fosilní výkaly a výměšky, vejce, hnízda a doupata.

K fosilním stopám tedy nepatří jen atraktivní nálezy ze světa (např. dinosaurí vejce či jejich hnízda), ale i nenápadnější a běžnější nálezy v horninách různého stáří, které známe i z naší republiky. Výstava o zkamenělých stopách není úzce regionálně zaměřená, ale netradiční průvodce v podobě červa provede návštěvníky napříč celým oborem. Mezi vystavenými exponáty budou ke spatření zachovalé stopy těch nejdrobnějších živočichů i stopy obratlovců, a dokonce ještěřů!

Výstava, která je výsledkem spolupráce Muzea a galerie v Prostějově, Vlastivědného muzea v Olomouci a Katedry geologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, je doplněna o cenný paleoichnologický i paleontologický materiál, který pochází z geologických sbírek několika vědeckých institucí a ze sbírek soukromých sběratelů, včetně druhé nalezené stopy dinosaura na našem území! Navíc návštěvníci výstavy podniknou i cestu do pravěku a podívají se na místa, kde takové stopy vznikaly nejčastěji. Takto ucelená a komplexní výstava o fosilních stopách doposud v České republice neproběhla.

Jan Bubal

VÝSTAVA ZE STÉBEL A PROUTÍ

Na výstavě *Ze stébel a proutí*, kterou otevřeme 13. června v Kamenářském domě, se návštěvníci seznámí s náradím, náčiním a zvykoslovnými předměty tradiční lidové kultury Pojizeří vyrobenými z přírodních materiálů – slámy, orobince či vrbového nebo březového proutí. Rostlinné materiály patřily od nestarších dob lidské civilizace k užitečným pomocníkům při výrobě věcí každodenní potřeby, oděvních součástí i kultovních předmětů. V českém vesnickém prostředí mělo splétání přírodních surovin formu domácí výroby a díky jejich dobré dostupnosti si každý hospodář či hospodyně mohli potřebné vybavení vyrábět sami. Výjimku tvořilo pouze košíkářství, které patřilo ke klasickým řemeslům. Zatímco jednoduché koše a košíky z vrbového proutí, využívané v hospodářství, se vyráběly podomácku, od košíkářů-řemeslníků pocházelo zboží složitějších a ušlechtlejších tvarů. Zajímavým materiálem, jehož zpracováním se proslavila oblast dolního Pojizeří kolem Bakova nad Jizerou, je orobinec, rostlina známá svými květy, lidově nazývanými doutníky. Pletením zboží z orobince se ještě v 1. polovině 20. století živila většina místních obyvatel. Bakovské tašky, brašny, kabely, bačkory, pantofle, střevíce a klobouky se prodávaly až za oceánem. Nejhojněji používaným materiálem byla sláma. Sláma našla uplatnění prakticky ve

všech odvětvích lidské činnosti od stavitelství přes pečení až po módu a umění. Návštěvníci výstavy se budou moci přesvědčit o estetické, praktické a v neposlední řadě ekologické stránce výrobků „ze stébel a proutí“ v jejich historické i současné podobě a v rámci chystaných workshopů budou mít možnost si práci s nimi vyzkoušet na vlastní kůži.

Michaela Havelková

VELIKONOCE NA DLASKOVĚ STATKU

V sobotu 20. dubna oslavíme na Dlaskově statku Velikonoc – svátky obnovy života v období přechodu zimy v jarní období. Jejich oslava se formovala v symbióze rolnických tradic nového hospodářského roku a křesťanského obrazu ukřížování Ježíše Krista a jeho zmrtvýchvstání. Ze všech svátků mají Velikonoc nejdelší přípravné období. Vrcholí ve Svatém týdnu, kterému říkáme Pašijový nebo Velký. Začíná Květnou nedělí a vrcholí Zeleným čtvrtkem, Velkým pátkem, Bílou sobotou, Božím hodem velikonočním a Červeným pondělkem, který je spojen s pomlázkou. V tradiční lidové kultuře jsou tyto dny spojeny s řadou obyčejů, které mají především očištný, ochranný a blahonosný charakter. Důležitou roli v těchto obyčejích, jejichž kořeny najdeme v dobách pohanských, hraje voda, oheň, zeleň a koleda. Na Bílou sobotu, kterou končí postní předvelikonoční období, jsme na Dlaskově statku připravili tradiční akci, přibližující výroční obyčej a zvyky jarního novoročí. Spolu s folklórním souborem Jizera z Liberce a Bartošovým souborem ze Zlína vyneseme ze statku „Mařenu“ ze statku, utopíme ji v Jizeře a přivítáme tak jaro. Mařena-smrtka symbolizovala zimu, a proto musela ze stavení pryč. Její figurína se

zhotovovala ze dřevěné hole, obalené slámou. Oblékala se do dívčí košile, ozdobené fábory, věnci, papírovými květinami a korály z bílých vyfouknutých vajec a šnečích ulit. Poté, co byla Mařena utopena, průvod dětí zpívajících „Nesem vám nový líto a dobrou novinu, pantatinku, paňmaminko, utonuli jsme zimu“ se do vsi vrátil s tzv. lítem. Pletlo se z jívových ratolestí, které se ozdobily bílými a barevnými vajíčky, řetězy, ptáčky z těsta nebo holubičkami z vejčků.

Vladimíra Jakouběová

Doprovodný program letošních Velikonoc:

- 10.30 Řídkanky a písničky s Evou Kordovou
- 11.30 Divadlo na kliku – loutkové představení
- 12.00 Komentovaná prohlídka nové expozice
- 12.30 Bartošův soubor ze Zlína – tance a písně
- 13.00 Vynášení Mařeny
- 14.00 Folklórní soubor Jizera a Jizerka
- 14.30 Divadlo na kliku – loutkové představení
- 15.30 Devítka – folková hudební skupina

Chybět nebudou řemeslná dílna pro děti, tradiční řemeslný jarmark a občerstvení.

Vstupné: 60/40 Kč

PEČENÍ V MUZEU

Pečení v muzeu s Ivou Válkovou a Vladimírou Jakouběovou je název nových sobotních workshopů, jejichž cílem je seznámit zájemce o tradiční lidovou stravu s historií tradičního obřadního pečiva v oblasti Pojizeří. S odborníci na pečení Ivou Válkovou si během tří sobotních kurzů upečete chléb, vrkoče, ptáčky, calty, kruhovky či kosti i další druhy pečiva, které se připravovaly při příležitosti velikonočních svátků, dožínky a posvícení anebo svátku svatého Martina. Do historie a tajů tradičního lidového pečiva našich předků vás při pečení zasvěti etnoložka Vladimíra Jakouběová. První workshop *Jakej je mazanec bez koření bez vajec?* se uskuteční v sobotu 13. dubna v Kamenářském domě. Máte-li zájem se zúčastnit, rezervujte si místo na www.muzeum-turnov.cz. -vj-

NOVÁ EXPOZICE NA DLASKOVĚ STATKU

Na Dlaskově statku otevřeme se začátkem sezony novou celoroční expozici s názvem *Zrození, život, smrt*. Návštěvníci se jejím prostřednictvím seznámí s životním cyklem tradičního lidového prostředí a jeho zlomovými okamžiky. Při prohlídce statku budou mít možnost nahlédnout do intimních rituálů rodinného života, do radostí i strastí spojených s dětstvím, dospíváním, dospělostí i stářím.

Expozici více představíme v příštím čísle našeho časopisu. -mh-

ŘEZBÁŘSKÉ SYMPOSIUM NA DLASKOVĚ STATKU

Od 12. do 15. června 2019 proběhne na Dlaskově statku tradiční setkání řezbářů. Jedná se o další ročník této akce, jejíž tradici spolu s turnovským muzeem založil pan Karel Hajn. V letošním roce se do areálu Dlaskova statku sjede více jak patnáct tvůrců z celé České republiky, jejichž práci budou moci návštěvníci sledovat každý den od 9. do 17. hodin. Novinkou letošního ročníku bude výstava již hotových děl, která bude instalována ve stodole Dlaskova statku a která představí tvorbu nejen těch řezbářů, kteří se zúčastní letošního ročníku, ale i těch, kteří byli v průběhu let 1995–2018 pravidelnými frekventanty toho mimořádného tvůrčího meetingu. -vj-

ZVEME VÁS NA GEOLOGICKÉ EXKURZE

Od druhé poloviny dubna se můžete opět těšit na geologické exkurze, které jsem pro vás připravil. Exkurze nejsou určeny jen zájemcům o geologickou vědu, ale i všem milovníkům historie a krásné přírody. V letošním roce se všech pět exkurzí odehraje v severních Čechách a většinou se budeme pohybovat na území do 70 km od Turnova. Výlety v Českém ráji absolvujeme pomocí hromadné dopravy (autobusy, vlaky), a především pěšky, na ostatní se vydáme vlastními auty. (Na exkurze se můžou samozřejmě přihlašovat i zájemci bez auta, nějak se do nich poskládáme). Exkurze jsou celodenní, nejdelší pěší výprava bude přibližně 15 km. Přihlásit na exkurzi se můžete na e-mailové adrese: bubal@muzeum-turnov.cz, pokud nevládníte e-mailovou adresu, tak na telefonním čísle: 778 779 917, nebo osobně na pokladně muzea. Exkurze jsou omezené limitem 20 účastníků a při přihlašování bude rozhodovat pořadí. Za výrazně nepříznivého počasí může dojít ke změně, nebo ke zrušení exkurze. Přihlašovat se lze od začátku na všechny termíny. Prosím, abyste brali přihlašování na exkurze závazně!

Jan Bubal

Podrobnosti ke každé exkurzi najdete na webových stránkách muzea www.muzeum-turnov.cz.

21. 4. *Jarní procházka po Riegrově stezce: Ze Železného Brodu po Riegrově stezce do Semil.*

3. 5. *Není žula jako žula: Lom v Ruprechticích, Žulový vrch, Černá studnice.*

19. 5. *Výprava za nejlépe zachovanou sopkou v Čechách: Železný Brod, Vráta, Koberovy, Čertí kopeček, Pracovský vulkán, Kozákov, Tatobity.*

7. 6. *Po stopách „českého granátu“ III: Ložisko českého granátu v Dolní Olešnici, Kalenský potok, zlatodoly ve Stupné a rýžování zlata v potoce Zlatnice.*

23. 6. *Doly a lomy Krkonoš a jejich blízkého okolí: Sběratelská exkurze pro vážné zájemce za účelem sběru minerálů a drahých kamenů v širším okolí Krkonoš, a to jak na české, tak na polské straně.*

JAK SE DĚLAJÍ POČÍTAČOVÉ 3D MODELŮ?

Když jsem si při přípravě rozhovoru do tohoto čísla Čtvrtletníku povídala s Romanem Sirovátkou, zaujalo mě vyprávění o jeho velkém koníčku – tvorbě počítačových modelů archeologických lokalit. A protože se všechny zajímavé informace do rozhovoru nevešly, požádala jsem ho o představení konkrétního modelového počínu (tvrz v Kundraticích), na kterém bychom si mohli tvorbu modelů lépe představit. -ak-

V rámci práce, ale také svého volného času, jsem se v zimním období zabýval tvrzí v Kundraticích, abych mohl vytvořit model tamější, dnes už neexistující tvrže. Na úplném začátku přípravy modelu je vždy potřeba seznámit se se všemi dostupnými informacemi, bez kterých se model zhotovit nedá. Kundratice je poměrně dlouhá obec ležící na silnici mezi Košťálovem a Jilemníci. Ves s tvrzí jsou v pramenech poprvé zmíněny roku 1325 v predikátu Zdeslaum de Cunraticz. Tvrz existovala pravděpodobně do druhé poloviny 15. století, protože v roce 1492 je zmiňována již jako pustá. Tvrziště se nachází severně od středu obce, a to na západním konci protáhlé ostrožny. Disponuje kruhovým a k jihu se svažujícím jádrem, které je obklopeno 4 až 7 metry

hlubokým příkopem. Okolo příkopu vede těleso zemního valu, které je v severní části zničeno polní cestou. Na západě je vnější opevnění rozšířeno v trojúhelníkovou plošinu, což by mohlo dokladat další stavební etapu v 15. století. Lze konstatovat, že se tvrziště do dnešních dnů velmi dobře zachovalo, a to i přesto, že bývalo nejméně od 19. až do poloviny 20. století kompletně odlesněné a jeho bezprostřední okolí zemědělsky využíváno. Východně od lokality se v jeho blízkosti nachází malý lom pravděpodobně z 19. století, který mohl vzniknout rozšířením a prohloubením původního úvozu. Kolega J. Prostředník zde od roku 1994 provedl, spolu s regionálním amatérským badatelem Z. Fišerou, několik terénních prospekcií a v roce 1999 proběhla rekognoskace lokality. I přesto doposud nevíme prakticky nic

o vnitřní zástavbě a podobě opevnění. Nové poznatky by mohl přinést badatelský výzkum formou vykopávek, alternativně užití nedestruktivních metod (např. georadar).

Model tvrže, který jsem vytvořil, představuje areál v podobě, kterou lze vyvodit na základě pouhého terénního průzkumu a osobních zkušeností s hmotovými rekonstrukcemi šlechtických sídel. Je zasazen do širšího kontextu krajiny, kterou jsem vymodeloval na základě výškopisných dat podle různých map a Digitálního modelu reliéfu ČR 5. generace dostupného v mapové aplikaci Analýzy výškopisu ČÚZK. V budoucnu bych model rád více zdokonalil a dovedl jej do publikovatelné podoby, aby se s ním návštěvníci muzea mohli setkat na některé z budoucích výstav.

Roman Sirovátka

JAK VYPADÁ MUZEJNÍ ANIMAČNÍ PROGRAM?

Na přelomu února a začátkem března jsme využili výstavu *Poklady podzemí*, prezentující nálezy našeho archeologického oddělení za posledních deset let, a zrealizovali doprovodný program pro školy nazvaný *Tajemství skrytá pod zemí*. Během muzejní animace, která probíhala přímo ve výstavním sále, jsme dětem připomněli, že archeologové nezkoumají jen dinosaury, řekli jsme si, jak a s čím naši kolegové pracují, jaké moderní technologie využívají a kteří odborníci s nimi na odhalení tajemství skrytých v podzemí spolupracují. Popsali jsme si také dlouhou cestu archeologických exponátů z nálezové lokality až do depozitářů.

Nebyla by to dobrá muzejní animace, kdybychom nepracovali se zajímavými předměty a děti by si nemohly vyzkoušet postupy z praxe spojené s haptickými a vizuálními vjemy. Děti si tak například vyzkoušely práci restaurátora pravěké keramiky, zkusily prohledat lokalitu detektorem kovů, vysvětlily si, jak se dá rozpoznat ženská lebka od mužské, osahaly si nálezy zvířecích kostí a mikroskopem prozkoumaly uhlíky různých dřev ze středověkého topeniště. Na závěr si malí návštěvníci potěžkali vzorky rudy pro výrobu železa a lehčího pískovce, rozpoznávali pravost stříbrných mincí na prubířském kameni, a aby měli na tuto výstavu upomínku, vyrazili si kopii pražského groše Václava II., kterou si odnesli v koženém váčku. Cestu do muzea našlo čtyři sta dětí a my pevně věříme, že si z našeho programu neodnesly jen onu zmíněnou minci, ale i znalosti z historie, zoologie a biologie.

Jana Válková Strílková

BŘEZEN 1939 V TURNOVĚ

Nejen v loňském roce, ale i letos je čas připomenout si některá kulatá výročí. Bohužel některá nejsou tak „slaveníhodná“, jako byl třeba vznik naší republiky v roce 2018. V nedávných dnech uběhlo osmdesát let od obsazení naší republiky říšskoněmeckým vojskem

a od vzniku Protektorátu. Skončila tzv. druhá republika, která označovala politický systém v Československu v období od 1. října 1938 do 14. března 1939.

Prezident Emil Hácha byl nad ránem 15. března v Berlíně donucen podepsat „prohlášení německé a česko-slovenské vlády“ o předání osudu země do rukou vůdce Německé říše. A krátce na to, v časných ranních hodinách, již začala německá armáda obsazovat zbytek Čech a Moravy. Ten den se k nám vrátila zima, foukal ostrý vítr a začalo sněžit.

Velitelství turnovské posádky dostalo nařizení, aby armáda okamžitě složila zbraně a odevzdala je německé straně. Před sedmou hodinou ranní vjelo do turnovských ulic první říšskoněmecké auto se styčnými důstojníky. Za nimi přijížděli lyžaři v lehkých plátěných pláštích bílé barvy, které měli oblečené přes uniformy. Pak již následoval nepřetržitý proud

motorizovaných útvarů, pancéřové vozy, motocykly a nákladní vozy s pěchotou.

V dopoledních hodinách zavlála na náměstí první nacistická vlajka a hákovým křížem. Objevila se na budově dnešní umělecké školy (čp. 5), kde se usídlilo velitelství branné moci pro Turnov. Na rozích ulic se během dne objevily plakáty informující obyvatele města, že říšskoněmecké vojsko vstoupilo na naše území s příkazem udržet klid a převzít ochranu obyvatelstva. Zřejmě z toho důvodu byly na všech křižovatkách a strategických bodech ve městě postaveny kulometry, za nimiž vojáci vyhlíželi hrozivé revolucionáře. Představitelé města vydali 20. března vyhlášku vyzývající ke klidu, rozvaze a pořádku. Okresní hejtman oznámil, že samosprávné instituce fungují i nadále, a zakázal veškerá shromáždění. Zakázáno bylo také hromadění zásob a zvyšování cen životních potřeb.

Platidlem zůstala dosavadní československá koruna, ale druhým zákonným platidlem se stala také říšská marka, kterou bylo možné směnit v kurze 1 : 10, což byl velmi výhodný kurz pro inflační německé peníze, které zakrátko stáhly ke dnu i naši korunu. Nacističtí vojáci u nás nenašli revolucionáře, ale objevili město plné dávno zapomenutých surovin, které byly na německé straně už dlouho nedostatkovým zbožím. K nákupu je přímo vybízeli zmíněný uměly kurz. Laciná a kvalitní jídla však byla v mnoha případech příliš vydatná na jejich žaludky, které již byly přivyklé na trochu jinou stravu. Dle pamětníků skutečně

došlo k hospitalizacím řady těchto převedených vojáků.

Okamžitě také začalo pracovat gestapo, které svou pozornost v první fázi věnovalo zdejším členům komunistické strany. Hned 17. března jich byla zatčena velká skupina a převezena k výslechům do Mladé Boleslavi. Někteří se po pár dnech vrátili zpět do svých domovů, někteří, jako Václav Kodousek (zástupce komunistické strany na turnovské radnici), jeho syn František nebo zeť Václav Krsek, putovali do koncentračního tábora.

Abychom stále zůstali v polovině března, kdy se život města obrátil zcela naruby, tak nemůžeme zapomenout ani na změnu v dopravě. Jízda vpravo byla již oficiálně československou vládou naplánována na 1. květen, ale vstup německé armády na naše území vše uspil a změna nastala téměř okamžitě (oficiálně od 17. března, jen Praha dostala devítidenní výjimku). Při pohledu na projíždějící kolony Turnovem stejně jistě nikoho nenapadlo přetlačovat se třeba v Hluboké ulici o správnou stranu silnice s obrněnými vozidly.

David Marek

STAROČESKÉ
ŘEMESLNICKÉ TRHY
SE VRACÍ DO PARKU

Dvoudenní festival řemesel, hudby a divadla – Staročeské řemeslnické trhy v Turnově – pokračují již svým XXIV. ročníkem a po roce se opět odehrají v městském parku a v areálu muzea. Loňský, poněkud skromnější, ale také velmi příjemný ročník se konal v Dolánkách, protože u muzea probíhala v plné síle výstavba nové expozice horolezectví. Staročeské trhy i tentokrát zavedou návštěvníky do světa tradičních řemeslných technik, materiálů a nádherných výrobků. Staročeské řemeslnické trhy jsou přehlídkou rozmanitosti řemeslné výroby nejen našeho regionu, ale celé České republiky. I tentokrát budou trhy jedinečným propojením řemesla a kulturního programu na dvou pódii. Návštěvníky čekají dvě desítky vystoupení v podání hudebních skupin a divadelních společností.

Sobota v městském parku

- 10.00 Turnovanka
- 11.30 Jitka Šuranská trio
- 12.30 Mistr tradiční řemeslné výroby Libereckého kraje
- 13.15 Jablkoň
- 15.00 Tomáš Kočko & Orchestr
- 17.00 Vladimír Mišík & ETC

Sobota v atriu muzea

- 10.30 Toy Machine: Tři malá prasátka
- 12.00 Toy Machine – Rytíři
- 13.30 Divadlo Já to jsem – Kolotoč pohádek
- 15.00 Squadra Sua – Bomberos, rodinná groteska o hasičích
- 16.30 Divadlo Já to jsem – Malý princ

Neděle v městském parku

- 10.00 Funny Grass
- 11.30 Ting
- 13.30 Zrní
- 15.15 Tonya Graves
- 17.15 Jelen

Neděle v atriu muzea

- 10.00 Divadlo Vozichet – Hvězdné dálky
- 11.00 Studio Damúza – Z tajného deníčku Smolíčka Pé
- 12.30 Divadlo Vozichet – Malý, hubený a jednoooký
- 14.00 Divadlo D5 – Káťa a Škubánek
- 16.30 Divadlo Na Židli – Pejsek a kočička

Marcela Beranová

Aleš Bartoš
tel.603 315 295
www.abzlatnictvi.cz
zakázková výroba šperků
Antonína Dvořáka 321 Turnov

ROZHOVOR S... ROMANEM SIROVÁTKOU

V tomto čísle zpovídám našeho služebně nejmladšího kolegu Romana Sirovátka – posilu archeologického oddělení. Roman pochází ze Dvora Králové nad Labem a v letech 2011 až 2017 studoval archeologii na Univerzitě Hradec Králové. Během krátké doby do našeho kolektivu skvěle zapadl a například jeho role družičky na masopustu je nezapomenutelná.

Patříš k nejmladším přírůstkům našeho kolektivu. Kdy jsi do muzea nastoupil a jak ses k nám dostal?

Je to tak. Do muzea jsem přišel vlastně náhodou na jaře 2018. Tehdy jsem se při práci na archeologickém výzkumu dálnice D11 u Jaroměře dozvěděl o vypsaném výběrovém řízení na pozici archeologa v turnovském muzeu. Výzkum na dálnici se chýlil ke konci, takže jsem rozmyšlel, co dál, a právě tahle nabídka byla velmi lákavá. Český ráj a vůbec celý region semilského okresu a přilehlého okolí jsem totiž měl velmi rád již od dětství, a tak jsem s přihláškou neváhal.

S Honzou Prostředníkem a Petrem Hartmanem tvoříte silný archeologický tým. Představ nám, prosím, v čem spočívá tvoje část práce. Takovou denní rutinou je hlavně administrativní zajištění výkonu památkové péče, v překladu to znamená jednání s investory a stavebními firmami o jednotlivých záchranných archeologických vý-

zkumech (ZAV) a jejich evidence do archeologických databází. Další mojí pracovní náplní, a to především v zimním období, je práce s terénní dokumentací, archeologickými nálezy a jejich evidence. V nedávné době jsem také pomáhal s přípravou archeologické výstavy *Poklady podzemí*. Už se těším na jaro a léto, kdy, jak doufám, opět zavítáme do terénu na nějaký větší archeologický výzkum.

Kdy a jak ses rozhodl být archeologem? Hrabal ses v zemi od dětství, nebo to přišlo až později?

Tos mě pobavila – je vlastně pravda, že pískoviště, ale také nejrůznější bahnitá místa jsem měl v lásce již v útlém dětství a o možnosti být archeologem jsem poprvé uvažoval na základní škole. To jsem ovšem ještě vůbec nevěděl, co vše to obnáší. Ale hodně mě velmi bavil dějepis a zeměpis, zajímal jsem se o hrady a rád jsem chodil do přírody. Tyto aspekty se v roce 2011 promítly do rozhodování, na jakou vysokou školu se vydat. Nakonec to bylo tak, že můj učitel dějepisu J. Neumann zavolał svému spolužákovi, tehdy známému královéhradeckému archeologovi J. Kalferstovi, který mi pak telefonicky sdělil, že s mými zájmy nemám váhat a mám se stát archeologem.

Máš za sebou nějaký výjimečný nálezy, výzkum, nebo akci, která Ti utkvěla v paměti více než ostatní?

Rád vzpomínám hned na několik výzkumů, ale asi nejvíc se mi vryl do paměti ten na dálnici D11 u Jaroměře, kde jsem působil přes-

ně rok (od dubna 2017 do dubna 2018) jako terénní archeolog Univerzity Hradec Králové. Na tomto výzkumu jsem se setkal jak s pravěkými sídlišti a pohřebišti, tak i s pozůstatky novověkého vojenského polního tábora, a především s velmi zajímavým novověkým hřbitovem s vícečetnými pohřby v jednotlivých hrobových jámách. Dále rád vzpomínám na rozsáhlý výzkum z minulého roku v průmyslové zóně Vesecko, kde jsem měl na starosti především kresebnou dokumentaci objektů. Vždy si ovšem budu pamatovat také svůj vůbec první výzkum v areálu písčkovny ve Slepoticích u Pardubic, který probíhal v rámci studentské praxe v roce 2012.

Máš v Českém ráji nějakou oblíbenou archeologickou lokalitu?

Na to se odpovídá těžce. Mám rád krajinu Českého ráje jako celek. Když to vezmu podle tradičního pojetí, tak nejraději mám Čertovu ruku, Prachovské skály a plošinu Hrada s Drábskými světničkami a Klamornou. To jsou velmi známé výšinné polykulturní lokality, které se mi vryly do paměti svým geniem loci.

Tvým koníčkem je tvorba počítačových modelů – řekni nám o tom něco.

Je to jedna z mých libůstek. Modeluji nejrůznější nemovité objekty a krajinu, a to ve 3D programu (nejčastěji Sketchup Make). V rámci dosavadního modelování jsem se zabýval především hrady v rámci regionu severovýchodních Čech

(např. Frymburk, Choustníkovo Hradiště, Kost, Nístějka, Vražba ad.), ale také namátkově v rámci celé republiky (např. Šebín). Před modelací se nejprve zabývám rešerší dostupné literatury a pramenů, pro model je nejdůležitější stavebně-historický vývoj, výsledky archeologických výzkumů, často však existuje pouze plán hradního areálu, na jehož základě model „stavím“. Momentálně se zabývám dokončením modelu kundratické tvrze a hypotetickou rekonstrukcí hradu Pecka.

A poslední otázka na závěr – jak by podle tebe mělo vypadat muzeum za deset let?

V muzeu jsem krátce, proto na tuto otázku nedokážu odpovědět tak, jak bych na ni odpověděl třeba za rok. Myslím si však, že muzeum má velmi dobrou pověst a mezi veřejností je známou institucí. Souhlasím s kolegy, že důležité je zaměřovat se na žáky základních škol, ale také se pokusit do muzea přitáhnout i středoškolské studenty. Za deset let by měl fungovat jednotný styl propagace muzea, kde bude kromě stávajících expozic prezentována i chystaná moderní horolezecká expozice. Budu doufat, že se v blízké budoucnosti podaří vyřešit dlouhotrvající problém nevyhovujících a nedostatečných prostor pro depozitáře. Jako archeolog bych si moc přál, aby archeologické oddělení muzea mělo opět možnost se účastnit rozsáhlejšího výzkumu, který přinese nové poznatky o našem regionu.

Alžběta Kulíšková

DRINGS

poradenství * software * hardware

Výpočetní technika – kousek od muzea!

- Počítače, příslušenství, digi-fotoaparáty, audiotechnika to vše můžete zakoupit ve Skálově ulici 6 otevřeno ve všední dny 13.30 – 17.30 hodin
- Objednávat můžete i v pohodlí domova nebo kanceláře využijte e-shop na stránkách www.drings.cz!

BARVY
specializovaná prodejna

Nabízíme veškerý sortiment barev k použití v interiérech i exteriérech, autolaky, lazury ad.

Studentská 1727, Turnov • tel./fax: 481 321 180, 602 364 436
www.baryturnov.cz • email: info@baryturnov.cz

ZE SBÍREK MUZEA – FRANCOUZSKÉ POLITICKÉ KARIKATURY

Král Ludvík Filip Orléanský spokojeně dřímá v křesle, z pod kterého čouhají hlavně kanóny, zatímco za opěradlem se choulí spoutaná vyhublá dívka s frygickou čapkou – personifikace Francie. Tu připomíná i opelichaný galský kohout za křeslem na druhé straně. Titulek *Repos de la France (Odpočívající Francie)* pod výjevem je ironickým komentářem, vyjadřujícím zklamání Francouzů z vlády panovníka, jehož v roce 1830 vítali jako „občanského krále“. Jeho nesplněné sliby a pokrytectví připomíná naše druhá ukázka z ruky významného karikaturisty Grandvillla. Na litografii z roku 1833 si Ludvík Filip před obličejem drží přívětivou masku a text cituje jeho někdejší proklamace: „*Camarades...mes cher canarades...je sui un republicain...*“ (*Mí draží soudruzi, jsem republikán, který miluje svobodu, rovnost...*). List *Odpočívající Francie* svědčí o tom, že necelé čtyři roky po intronizaci ztratil král popularitu svou politikou preferující zájmy

šlechty a průmyslníků. Z trůnu je však smetla až únorová revoluce 1848. Tisk *Odpočívající Francie* byl přílohou 199. čísla žurnálu *La Caricature*, jež vyšlo v srpnu 1834. Podle názvu časopisu dostal jméno celý výtvarný žánr, který právě v této době vzkvétal – politická karikatura. Karikatuře se věnovali i významní umělci a ani v případě tohoto listu to není jinak: autorem je Honoré Daumier (1808–1879), významný představitel evropského realismu. *Odpočívající Francie* je jedním ze čtrnácti Daumierových listů, jež se dostaly do sbírky našeho muzea s pozůstalostí manželů Scheybalových, a to společně s více než stovkou dalších francouzských karikatur. Vedle *La Caricature*

pocházejí také z dalšího dobového satirického časopisu *Le Charivari*. V nich se Ludvík Filip objevuje často. Kreslí si utahovali hlavně z jeho vizáže s buclatým obličejem a vlasy vyčesanými do špičky, takže urozenou hlavu, či celou postavu panovníka rádi zobrazovali jako hrušku, jak je vidět na jiném Daumierově listu z naší sbírky *Chiméry představitivosti* (1833). Před zděšeným zrakem čtenářky tu defiluje průvod tehdejších francouzských politiků s králem-hruškou v čele.

V našem souboru karikatur se ale setkáváme také s dalšími politiky tehdejší Francie nebo odkazy ke konkrétním dobovým aférám. Určit některé náměty je tak někdy pracné a vyžaduje podrobné studium francouzských dějin období restaurace Bourbonů a takzvané červencové monarchie za vlády Ludvíka Filipa. Zbývá už jen doplnit, že *La Caricature* pochopitelně nebyl u vládnoucích vrstev a cenzury oblíben a jeho poslední čísla vyšla v roce 1843.

Miroslav Cogan

STALO SE PŘED STO LETY V TURNOVĚ A OKOLÍ

V prvních dubnových dnech roku 1919 byla zahájena sbírka kovů na poklad Československé republiky pod vedením ženského odboru turnovského Sokola. Především méně zámožné vrstvy našeho obyvatelstva projevovaly zvýšené porozumění pro potřeby republiky. Ti zámožnější zůstávali v počátcích celé akce poněkud zdrženlivější. Dary i seznamy dárců byly zveřejněny ve výkladní skříní filiálky České banky v Nádražní ulici. Z náhodných zmínek v místním tisku víme, že mezi sebranými předměty byly náhrdelníky, stříbrné řetízky, zlaté prstýnky apod. Zkrátka, co měl kdo doma a chtěl věnovat republice. * V sobotu 5. dubna 1919 zemřela ve věku 33 let Luda či Ludička Tausigová, choť pana Rudolfa Tausiga, disponenta uhelných skladů. Byla vždy nakloněna dobročinné a vlastenecké práci, zvláště chudý turnovský lid v ní ztratil štedrou dobrodínku. Pohřeb na zdejším židovském hřbitově se konal 7. dubna za účasti státních, samosprávných i vojen-

ských úřadů, zástupců velstatků, korporací, spolků a obrovského množství zdejších občanů. Nepřehledné zástupy lidí naplnily v pondělí odpoledne hlavní silnici i cesty vedoucí ke hřbitovu. Veškeré vyvýšené břehy, stráně kolem a zdi byly obsazeny těmi, kteří se přišli naposled rozloučit. * Před sto lety se turnovský sportovní klub (SK Turnov) rozhodl zřídit také fotbalové mužstvo. Řešil se prostor, kde by se tomuto sportovnímu odvětví mohli zájemci věnovat. Klub se tedy obrátil na zdejší posádkové velitelství s prosbou o používání vojenského cvičiště za provazárnou (JUTA), které právě získal pro potřeby turnovské posádky její velitel podplukovník J. Chotovinský. Současně se nabízelo také ustavení I. fotbalového mužstva pěšího pluku č. 94 z místních kasáren, což zatím nevyšlo. V červnu bylo odehráno jedno z prvních turnovských utkání. Soupeřem bylo zdejšímu začínajícímu klubu mužstvo z Mladé Boleslavi (Old Boys Mladá Boleslav). Výsledek 0:5 sice nebyl

pro domácí tým nijak lichotivý, ale jeho výkon byl prý poměrně kvalitní a vycházel z dobré obrany, čemuž výsledek zápasu příliš nenapovídá. * Tenisový odbor SK Turnov se rozhodl staré tenisové kurty v prostoru dnešní loděnice u velkého mostu po válce opět upravit, a jakmile dorazily zásilky míčků, začal opět hrát. * Místní obchodník pan František Flügel daroval pro přírodopisné sbírky chlapeckých škol ohromné buvolí rohy a čelist žraloka pilouna. * Zdejší okrašlovací spolek se na své schůzi konané 24. dubna v turnovské sokolovně usnesl zasadit před budovou odborné školy (SUPŠ) lípu Svobody a městské radě doporučit pojmenování lipového stromořadí na silnici podél městského parku Alejí legionářů (dnes se celá ulice nazývá Alej legií) a na nejbližší schůzi městského zastupitelstva byl tento návrh jednohlasně přijat. K zasazení lípy Svobody došlo dopoledne 11. května 1919, v odpoledních hodinách slavnost pokračovala promenádním kon-

certem v městských sadech a večer taneční zábavou s vojenskou hudbou. Téhož dne byla ještě péčí velitelství československé posádky před kasárenami zasazena lípa Štefánikova * Dne 4. května sázeli lípy Svobody také v mašovské obci, a to hned tři – v každé mašovské osadě.

David Marek

„*Že nežijeme ještě v ráji, víme všichni. Že nemáme masa dost na talíři, jak bychom si přáli, je pravda. Že ten či onen, jenž byl a jest jen prázdný šplhavec, je dnes velký pán, jest tu a tam fakt. Že všichni naši ministři nejsou právě géniové, vidí i slepý. Že bídné protekcionářství není ze světa úplně vypleněno, je dnes jisté – ale což přes všechny svízele a stíny není tu něco nekonečně cennějšího? – Není tu výhra národní a lidské důstojnosti, není tu zisk ideální, po němž jsme věky toužili – není tu štěstí našeho nového světa, štěstí svobody, toho nejvyššího, co člověk může požívat?*“

Jaroslav Hilbert, *Pojizerské listy*, 13. dubna 1919.

VÝSTAVY A AKCE V DUBNU, KVĚTNU A ČERVNU

VÝSTAVNÍ SÁL

4. 4. – 30. 6. Zkamenělé stopy
aneb Po stopách dávných živo-
čichů

4. 7. – 1. 9. Jaroslav Klápště (1923
– 1999), k 20. výročí úmrtí

SKLEPENÍ

Luminiscence aneb Cesta světa

KLENOTNICE

11. 4. – 19. 5. Jozef Soukup glyp-
tik, šperkař, sklář, medailér

KAMENÁŘSKÝ DŮM

9. 4. – 9. 6. Jiří Plátek, umělecká
knižní vazba

13. 6. – 13. 10. Ze stébel a proutí –
tradiční řemeslo v Pojizeří

DLASKŮV STATEK

Nová expozice Zrození, život,
smrt – přechodové rituály

20. 4. Velikonoce na Dlaskově
statku. Tradiční velkonoční osla-
va plná dobrého jídla a pití

12.–15. 6. Řezbářské sympozium

AKCE

13. 4. Jakej je mazanec bez koření
bez vajec? Workshop pečení

25. a 26. 5. Staročeské řemesl-
nické trhy

Duben–červen Geologické
exkurze

13. 6. Muzejní noc

FOTOOHLÉDNUTÍ ZA MINULÝM ČTVRTLETÍM

Akcí nebylo v minulém čtvrtletí mnoho (o to více jich chystáme na to druhé), ale zato byly opravdu povedené. Zahájili jsme dvě velmi úspěšné výstavy, a to výstavu autorských fotografií našeho geologa Honzy Bubala Z vrcholů Pyrenejí a archeologickou výstavu Poklady podzemí. Na její vernisáži promluvil vedle Honzy Prostředníka i emeritní ředitel jilemnického muzea Jan Luštinec a starosta Jilemnice Vladimír Richter.

Fotografie ve spodní řadě připomínají úžasnou oslavu masopustu na Dlaskově statku. Povedlo se snad všechno – počasí na jedničku, nádherné masky, doplněné těmi ze souborů Roztoč a Horačky (smrtky z Roztoče hledající ženichy byly opravdu skvělé!), výborné občerstvení...

NAVŠTIVTE V MUZEU, CO SE DÁ

MUZEJNÍ PRODEJNA

šperky,
drahé kameny, sklo,
bižuterie, regionální
speciality, sladkosti,
knihy, mapy

ZLATNÍCI V KAMENÁŘI

autorské šperky
zakázková výroba
snubní prsteny
drahokamy
ukázky řemesla

DLASKŮV STATEK

nová expozice
Zrození, život, smrt
aneb přechodové
rituály v životech
našich předků

Muzejní čtvrtletník vydává Muzeum Českého ráje v Turnově. Povolení MK ČR – E 15658. ISSN: 1801-4054. Odpovědná redaktorka: Mgr. Alžběta Kulíšková. Grafická úprava, sazba: Alžběta Kulíšková. Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o. Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411. Uzávěrka tohoto čísla byla 15. března 2019. Muzejní čtvrtletník je k dostání zdarma na pokladně muzea a v informačních centrech v okolí Turnova. Zaslání Muzejního čtvrtletníku emailem si můžete objednat na adrese kuliskova@muzeum-turnov.cz. Na vydání Muzejního čtvrtletníku přispívá Město Turnov. Děkujeme.

OTEVÍRACÍ DOBA V MUZEU a V KAMENÁŘSKÉM DOMĚ: Úterý až neděle v dubnu 9.00–16.00 hodin, od května do září 9.00–17.00 hodin.

NA DLASKOVĚ STATKU: Úterý až neděle v dubnu a v květnu 9.00–16.00, od června do srpna 9.00–17.00 hodin. Změna programu může nastat – pro aktuální informace sledujte webové stránky muzea!